

BRONNEN

Bron 1

In het jaar 1900 hield het xenofobe en antichristelijke boerengenootschap dat bekendstond als de Boksers huis in Noord-China. Omdat de stappen die de Mantsjoe-regering ondernam om de opstand te onderdrukken als onvoldoende werden beschouwd viel een geallieerd leger van acht mogendheden, waaronder Japan, Amerika en Groot-Brittannië, Beijing binnen. Het hof werd uit de hoofdstad verjaagd en vluchtte in ballingschap in Xian, de oude hoofdstad in Noordwest-China. Even leek de Mantsjoe-troon te wankelen. Sun stelde de Japanse regering voor dat hij gangsters zou mobiliseren om enkele provincies in het zuiden te bezetten en onder Japanse protectie een 'republiek' te installeren.

Bron 2

Buitenlandse regeringen gaven er de voorkeur aan samen te werken met keizerin-douairière Cixi, die nu aan de macht was. Terwijl Sun actie voerde voor een gewelddadige revolutie van buitenaf onderging China onder haar bewind een geweldloze revolutie van binnenuit. Deze buitengewone vrouw, een gewezen keizerlijke concubine, had na de dood van haar echtgenoot in 1861 via een paleiscoup de macht gegrepen, waarop ze was begonnen het middeleeuwse land de moderne tijd in te leiden. Er waren grote prestaties geleverd. In 1889 had ze zich moeten terugtrekken toen haar geadopteerde zoon, keizer Guangxu, volwassen was geworden en de macht overnam, maar na de rampzalige oorlog met Japan in 1895 kreeg ze de macht terug en zette de hervormingen in 1898 voort.

Bron 3

Geconfronteerd met opstanden in heel China begon het Mantsjoe-hof op 18 december 1911 onderhandelingen met de republikeinen. De revolutionairen waren duidelijk aan de winnende hand. Ze namen het initiatief tot de vorming van een interim-regering om de onderhandelingen te kunnen voeren en benoemden Huang Xing tot haar hoofd. Huang ging akkoord. Zodra hij dat nieuws hoorde haastte Sun Yat-sen zich naar China en hij arriveerde op de 25^e in Shanghai. Hij kon niet langer wachten. Hij moest getuige zijn van de geboorte van de republiek, die zijn visioen was geweest en waarvan hij de vlam bijna twintig jaar lang brandend had gehouden. En hij moest erbij zijn om zijn aanspraak kracht bij te zetten op wat hij als de positie zag die hem rechtens toekwam: president van de republiek China.

Bron 4

Sun probeerde zich tot president te laten benoemen. Hiertoe moest hij de stemmen krijgen van de afgevaardigden van zeventien (van de 22) provincies waar opstanden waren uitgebroken, 'Verkiezing' was nu de alom aanvaarde weg naar het ambt. Er waren in Nanjing tientallen afgevaardigden bijeen om hun stem voor de 'interim-president' uit te brengen.

Bron 5

Huang vond Sun geschikt voor het leiderschap. Toch moest Sun voor de stemming belangrijke concessies doen. Hij vertelde de afgevaardigden die naar Shanghai kwamen om hem te spreken dat hij wilde dat het woord 'interim' uit de titel 'interim-president' zou worden verwijderd, maar ze zeiden dat ze geen mandaat hadden om een echte president te kiezen. Dat zou te zijner tijd door een algemene verkiezing worden beslist. Eigenlijk, zeiden de afgevaardigden, kozen ze alleen maar iemand 'als voorzitter bij de vredesbesprekingen' tussen de republikeinen en de Mantsjoe-troon. Omdat de republikeinen er verre van zeker van waren dat ze zouden winnen, hadden ze tijdens de besprekingen bovendien beloofd dat als Yuan Shi-kai, de premier van de Mantsjoe-regering, de troon zou overtuigen afstand te doen van de macht (en een bloederige burgeroorlog zou vermijden) ze het idee zouden steunen dat Yuan interim-president zou worden. Sun kreeg te horen dat hij deze belofte moest respecteren.

Bron 6

Het land maakte inderdaad een opmerkelijke vredige gedaanteverandering door. Het weefsel van de maatschappij werd niet verstoord en het dagelijks leven ging door zoals tevoren. Het grootse blijk van verandering bleek te liggen in de haardracht van mannen: de gevlochten staart achter op hun hoofd, die door de Mantsjoes in de zeventiende eeuw was voorgeschreven, verdween. Lagere, met scharen bewapende regeringsambtenaren stroopten de straten en markten af en knipten het lange haar van mensen af. Een volgende zichtbare verandering vond plaats op het gebied van kleding, omdat nieuwe, door het Westen beïnvloedde stijlen in de mode raakten. Voor het overige waren er weinig zichtbare verschillen. Het land schoof buitengewoon soepel een nieuw tijdvak binnen.

Bron 7



Sun Yat-sen (eerste rij, zesde van links) was de 'interim-president' toen op 1 januari 1912 de republiek werd uitgeroepen. Hij moest echter op 13 februari aftreden, de dag waarop deze foto is genomen. Huang Xing (eerste rij, vierde van links) was de op een na invloedrijkste man onder de republikeinen.

Bron 8

De Russen waren weliswaar met Sun in zee gegaan, maar wisten dat hij niet in het communisme geloofde en dat ze er niet van konden uit gaan dat hij hen niet zou bedriegen. Moskou gaf leden van de Chinese Communistische Partij (CCP), een minuscule groep die het in 1920 had gesticht en ook had gefinancierd, bevel lid te worden van de Nationalistische Partij en deze volgens de bevelen van Moskou te helpen sturen. Onder de communisten die zich bij de nationalistien aansloten bevond zich Mao Zedong, wiens politieke carrière bij de Nationalistische Partij van start zou gaan voor hij leider van de CCP werd.

Bron 9

Chiang Kai-shek versloeg de regering in Beijing en trok op 3 juli 1928 de Noordelijke Hoofdstad binnen. Het nationalistische regime kreeg Nanjing als hoofdstad. De generalissimo stelde zichzelf als voorzitter aan.

Een tijdperk van zoeken naar democratie in China was achter de rug. Deze periode, 1913-1928, wordt in geschiedenisboeken vaak negatief beschreven als een periode van 'elkaar bevechtende oorlogsheren'. Echter: de langste en belangrijkste oorlogen in al die jaren, zelfs met onderbrekingen, werden niet door de oorlogsheren gevoerd maar door Sun Yat-sen en Chiang Kai-shek. De oorlogen tussen de oorlogsheren waren korter en beperkter en veroorzaakten veel minder chaos. Voor de burgers ging het leven gewoon door zolang ze niet in het kruisvuur verzeild raakten. Bovendien eindigden de conflicten tussen oorlogsheren altijd met hernieuwde pogingen tot een parlementaire democratie te komen.

Bron 10

De Japanse invasie in september 1931 leverde Chiang Kai-shek een buitenlandse vijand op en een gelegenheid om uit zijn politieke isolement te breken. Hij smeekte om nationale eenheid en nodigde tegenstanders uit in zijn regering zitting te nemen. (Deze uitnodiging gold niet voor de communisten, die als 'bandieten' werden beschouwd.) Sommigen reageerden, op voorwaarde dat hij zou aftreden als voorzitter van de regering. Dit deed Chiang, zij het niet dan nadat hij ervoor had gezorgd dat er twee lichtgewichtigen tot voorzitter en premier werden benoemd. De laatste was de zoon van Sun Yat-sen, Fo, die het killerinstinct van zijn vader ontbeerde. Chiang zou deze posten later weer overnemen. Voorlopig deelde hij de lakens uit als legerleider, als de generalissimo.

Bron 11

In december 1932 herstelde Chiangs regering de diplomatieke betrekkingen met de Sovjet-Unie. Door het optreden van een gemeenschappelijke vijand, Japan, werd een vriendschappelijke relatie dwingende noodzaak. Japan had Shanghai aangevallen; in Mantsjoerije was een Japanse marionettenstaat, Mantsjoekwo, ingericht, en de Japanners drongen verder op naar het zuiden. Een grootschalig conflict leek onvermijdelijk. China had de Sovjet-Unie nodig; de Sovjet-Unie, de historische rivaal van Japan in het Verre Oosten, had China nodig. Het scenario dat Stalin het meest vreesde was dat Japan China zou overnemen en dan de grondstoffen daar en een poreuze grens van zeventuizend kilometer zou gebruiken om de Sovjet-Unie aan te vallen. Hij wilde dat de Chinezen zouden vechten en de Japanners zouden laten vastlopen zodat ze zich niet tegen Rusland zouden keren.

Bron 12

In de herfst van 1934 verdreef Chiang de roden uit het rijke zuidoosten van China. Hun vlucht kwam bekend te staan als de Lange Mars. Algemeen wordt erkend dat de roden waren verslagen en op de vlucht sloegen, maar slechts weinigen realiseerden zich dat het feit dat de tocht überhaupt plaatsvond en dat de roden hem konden overleven, fundamenteel te danken was aan Chiang Kai-sheks plan zijn zoon vrij te krijgen.

Bron 13

De ontmoeting tussen Chiang en Zhou (Enlai) duurde maar kort: de generalissimo vroeg Zhou alleen maar 'naar Nanjing te komen voor directe onderhandelingen'. Door deze woorden veranderde de status van de CCP echter. Vanaf dit moment werd ze niet meer officieel als een bandietenorganisatie beschouwd die moest worden uitgeroeid, maar werd ze als een legitieme en belangrijke politieke partij behandeld. Er volgden volgens plan onderhandelingen, die ertoe leidden dat de beide partijen als gelijkwaardige partners een 'eenheidsfront' vormden als binnen enkele maanden de oorlog tegen Japan zou beginnen. Tijdens de oorlog deed Chiang de CCP allerlei concessies, waardoor het Rode Leger enorm kon groeien, zodat het na de oorlog in de positie verkeerde zich tegen Chiang te richten en hem te verslaan.

Bron 14

Half december ging Nanjing, de hoofdstad, verloren en richtten de veroveraars een bloedbad aan. Het Japanse leger nam hierna alle zeehavens en de meeste belangrijke steden aan de spoorwegen in. Zijn reputatie van wreedheid jegens burgers snelde het leger vooruit en 95 miljoen mensen sloegen in paniek op de vlucht, het grootste aantal vluchtelingen in de geschiedenis. Chiang werd gedwongen zijn regering naar Wuhan te verplaatsen, zeshonderd kilometer de Yangtze op, voordat hij haar nog verder naar het westen verplaatste, naar Chongqing, de 'Stad van Bergen', in de provincie Sichuan. Omgeven door bergtoppen, op de oever van de Yangtze, die alleen voor kleine boten bevaarbaar was, was de hoofdstad van niet-bezet China goed beschermd tegen de invallers. De generalissimo leidde de zeven jaar hierna de oorlog vanuit Chongqing.

Bron 15

Inmiddels was het eenheidsfront van communisten en nationalist langzaam aan het verkrummen. Chiang had het Rode Leger de taak gegeven achter de Japanse linies een guerrillaoorlog te beginnen. Ook nationalistische strijdkrachten opereerden in deze gebieden. Maar het idee dat deze guerrillastrijders zich tegen een gemeenschappelijke vijand zouden verenigen bleek een illusie. Ze vochten in steeds omvangrijkere veldslagen tegen elkaar, waarbij de roden vaker als winnaar uit de strijd kwamen. [...] De façade van het eenheidsfront stortte vrijwel in.

Bron 16



Chiangs portret op de Tiananmen-poort in Beijing na de overwinning van China op Japan.

Bron 17

Op 6 en 9 augustus 1945 lieten de Verenigde Staten atoombommen op Hiroshima en Nagasaki vallen. Op de 8^e verklaarde de Sovjet-Unie Japan de oorlog. De 10^e gaf Japan blijk van zijn bedoeling zich over te geven, waarop in de hele wereld met feesten werd gereageerd.

Bron 18

Chiangs reactie was er niet een van euforie maar van uiterste spanning. Het moment was aangebroken voor zijn tweestrijd met Mao over de vraag wie China zou regeren. Stalin had net langs een gigantisch front dat meer dan 4600 kilometer besloeg anderhalf miljoen soldaten Noord-China in gestuurd. Het grondgebied dat ze bezetten (uiteindelijk groter dan het hele stuk land onder hun bezetting in Midden- en Oost-Europa) kon in handen van Mao's mannen vallen als Chiang niet onmiddellijk optrad. Mao's leger was voor de oorlog piepklein geweest, maar telde nu meer dan één miljoen man, bijna een derde van de omvang van Chiangs strijdkrachten. Chiang wilde meteen troepen opstellen. Die avond ontving hij de Mexicaanse ambassadeur en was geweldig geïrriteerd omdat de ambassadeur maar bleef praten in plaats van hem alleen te laten zodat hij zijn bevelhebbers kon telegraferen.

Bron 19

In de zomer van 1948 begon de generalissimo met de voorbereidingen voor de 'tocht naar huis' naar Taiwan, het eiland van 36.000 vierkante kilometer met een bevolking van zes miljoen zielen. Hij stelde een plan op om zo veel mogelijk goud, zilver en harde valuta naar Taiwan mee te nemen. Deze onttrekking werd 'valutahervorming' genoemd: iedereen kreeg bevel zijn of haar liquide bezittingen in te ruilen voor een nieuw papiergeld dat de 'gouden yuan' werd genoemd. Ongehoorzaamheid kon met de dood worden bestraft.

Bron 20

De Amerikaanse president Harry S. Truman had zich aanvankelijk van het regime-Chiang gedistantieerd, maar nadat Mao Noord-Korea had gesteund bij de inval in het Zuiden in juni 1950, waarmee de Koreaanse Oorlog was begonnen, stuurde hij de Amerikaanse Zevende Vloot naar de Straat van Taiwan om het eiland tegen een mogelijke invasie te beschermen. Mao's leger was niet in staat Taiwan met geweld in te nemen. Zijn enige mogelijkheid was Taiwan tot overgave te verlokken.

Bron 21

In 1957, tijdens de 'antirechtse' campagne, werden er honderdduizenden goed opgeleide mannen en vrouwen veroordeeld die waren ingegaan op Mao's uitnodiging en zich hadden uitgesproken over de problemen waarmee het land kampte. (Mao's uitnodiging was een lokaas voor potentiële critici.) [...] Ze raakten hun baan kwijt en werden het land in gestuurd om fysieke arbeid te verrichtten. Sommigen werden naar de goelag gezonden; anderen tot zelfmoord gedreven. Hierdoor werden er veel meer levens geruïneerd dan door alles wat Chiang Kai-shek had gedaan.

Bron 22

In 1958 lanceerde Mao de pompeuze Grote Sprong Voorwaarts, die in werkelijkheid zijn poging betrof in halsbrekend tempo een hele reeks militaire industrieën op te bouwen. Er was vraag naar staal, en Mao, die op economische gebied volledig incompetent was, gaf de hele bevolking bevel staal te maken. In heel China schoten hoogovens in achtertuinen als paddenstoelen uit de grond [...].

De monumentale verspilling van menselijke en natuurlijke hulpbronnen tijdens de Grote Sprong Voorwaarts was een belangrijke oorzaak van de hongersnood die het hele land trof en die vier jaar duurde, van 1958-1961. Ongeveer veertig miljoen mensen kwamen om.

Bron 23

Toen in 1966 de Culturele Revolutie begon kon Rode Zus de werkelijkheid buiten haar landhuis niet meer negeren. In deze beweging, Mao's grootste zuivering, was president Liu Shao-qi het belangrijkste doelwit, omdat hij Mao in een hinderlaag had gelokt en erin was geslaagd Mao's halsbrekende militaire industrialisering te vertragen (en zo een einde had gemaakt aan de hongersnood). Mao had er een hekel aan te worden dwarsgezeten en zorgde ervoor dat Liu in de gevangenis een afgrijselijke dood stierf. Mevrouw Liu werd op een onzinnige aanklacht een 'spion van de CIA en de nationalist' te zijn in de gevangenis gegooid. Degenen van wie beweerd werd dat ze volgelingen van Liu waren werden met tientallen miljoenen tegelijk in heel China als 'volgers van de kapitalistische weg', 'ossenduivels en slangendemonen' en andere even bizarre als dodelijke etiketten veroordeeld. Premier Zhou Enlai overleefde het ternauwernood door Mao slaafs te dienen.

Bron 24

Op 9 september dat jaar stierf Mao. [...] Een maand later werden de vier assistenten die in Mao's laatste jaren het dichtst bij hem hadden gestaan, de 'Bende van Vier, die onder leiding stond van zijn vrouw Jiang Qing, gearresteerd. Ze kregen de schuld van alle wreedheden tijdens de Culturele Revolutie, die nu officieel werd beëindigd.

Bron 25

In 1971, toen Chiang 84 was en May-ling 73, werd hun aangename leven verstoord. De Amerikaanse president Richard Nixon streefde naar toenadering met het Chinese vasteland en kondigde aan dat hij in het begin van het daaropvolgende jaar Beijing zou bezoeken. Terwijl zijn veiligheidsadviseur Henry Kissinger in oktober in Beijing was om de reis voor te bereiden nam de VN een resolutie aan om de zetel van 'China' aan Beijing te geven, waardoor Taiwan werd gedwongen de VN te verlaten.

N.B.: Zie voor de bronverwijzingen de docentenhandleiding die hoort bij deze bronopdracht.